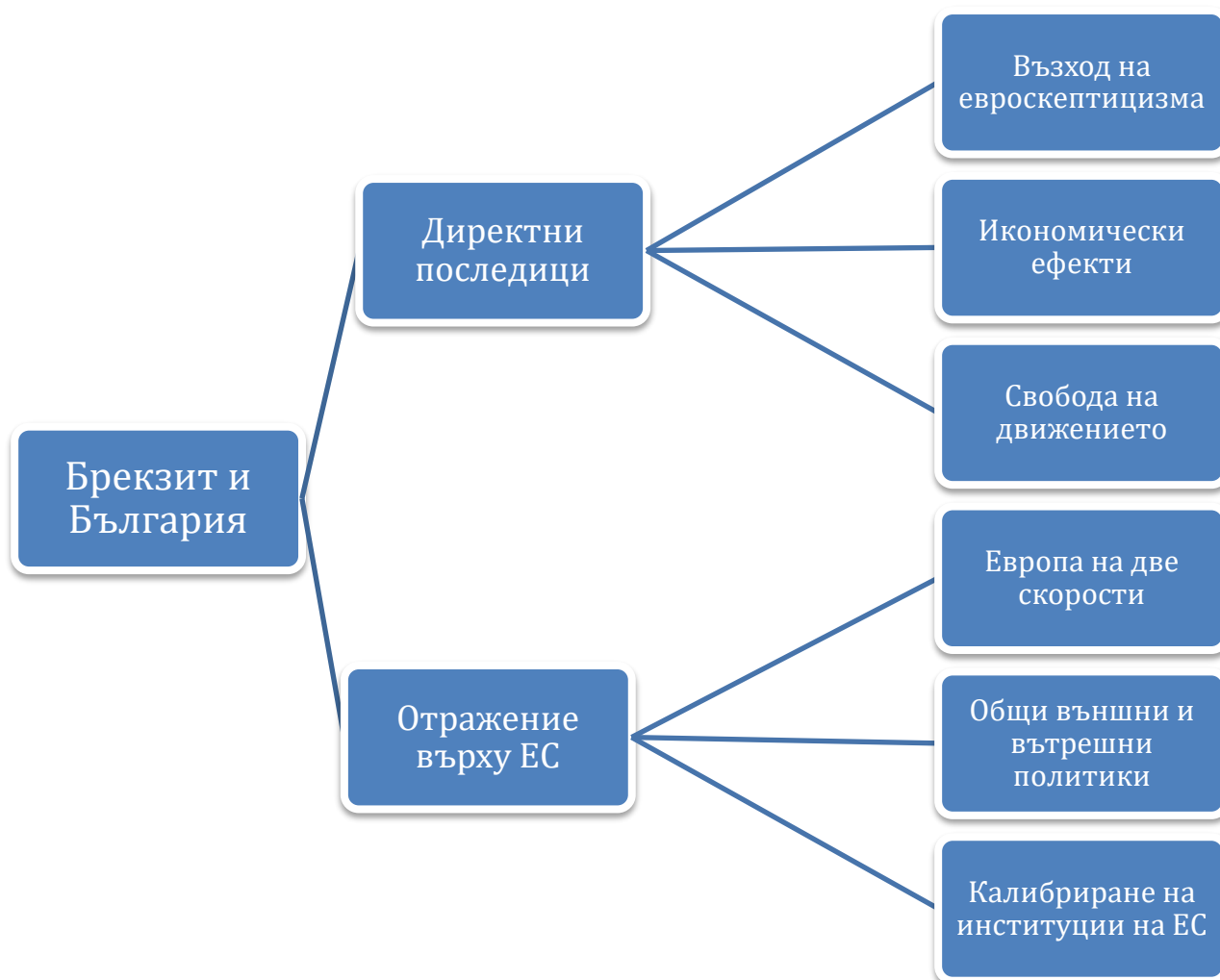

“Брекзит” и България: Последници и реакции

На 23-ти юни Великобритания ще гласува дали да остане или да излезе от Европейския съюз. Това е кулминацията на един процес, започнат от британския министър-председател Дейвид Камерън още през 2013 г. с [обещанието](#) за такъв референдум при победа на парламентарните избори през май 2015 г., последвано от преговорите с други лидери на страни от ЕС за [специални отстъпки](#), завършени през февруари 2016 г. Докато корените на този референдум са във вътрешната британска политика и последствията от него ще са значителни за британците, той ще има силно отражение и върху ЕС, а като част от него – и върху България. Този анализ се фокусира върху ефектите на евентуален “Брекзит” за България по два основни канала – през директни политически, икономически и социални ефекти и през вероятните промени в структурите и работата на ЕС, които от своя страна биха имали последствия за България.

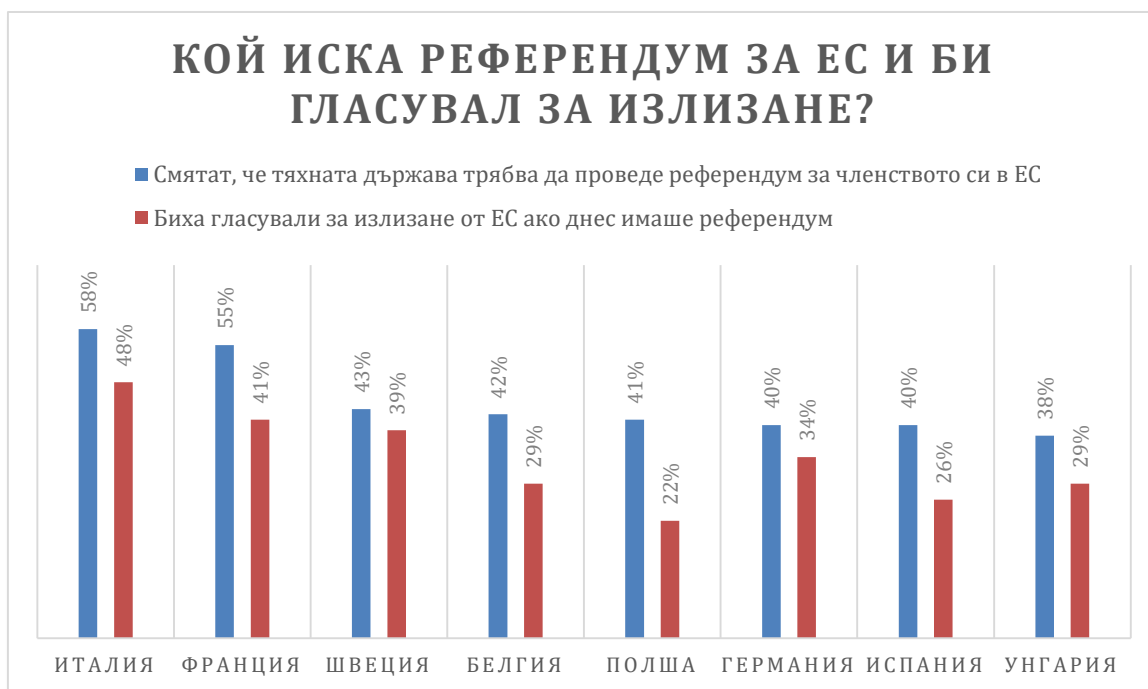

Директни политически, икономически и социални рискове

Възход на евроскептичните партии

Референдумът във Великобритания ще засили съществуващите анти-интеграционни настроения в няколко държави ако предостави “успешен” модел за евроскептични партии. През април в Холандия беше подложена на референдум и отхвърлена сделката на ЕС за свободна търговия с Украйна. Организаторите на холандския референдум от своя страна [директно отбелязват](#), че се надяват това да е първа стъпка по пътя към преговаряне на техните отношения с ЕС. В същото време Марин Льо Пен следва модела на Камерън и [обещава референдум](#) за членството на Франция в ЕС ако бъде избрана за президент през 2017 г. В Италия, Бепе Грило, лидер на движението “Пет звезди”, което се ползва с подкрепата на поне 28% от италианците, [призовава за референдум](#) за членството на страната в еврозоната. Макар и засега да не споменават за референдуми, евроскептичните партии в страни като Германия, Холандия, Австрия, а и Унгария и Полша, ще получат силен тласък и довод за тезата им, че Европа се разпада.

Последиците от още по-сериозно засилване на позициите на евроскептичните партии в страните от ЕС ще има сериозни последици за България. Това ще засили страха на т.нар. системни партии и ще има “смразяващ ефект” за по-натъжни идеи за интеграция в различни области, дори когато има ясни икономически ползи. До момента тези основни партии не са намерили начин да противодействат на анти-системната реторика на новите протестни движения и няма причини да се смята, че евентуален “Брекзит” ще промени това. Доколкото България е често една от основните печеливши от общи усилия в области като миграция, отбрана, енергетика и други, това би имало отрицателни ефекти за страната

Източник: [Ipsos](#)
[Mori Global](#)

Директни икономически ефекти

Евентуално решение на Великобритания за излизане от ЕС ще има и за двустранните икономически отношения с България. Самият “Брекзит” почти сигурно ще доведе до [излизане](#) на страната от единния европейски пазар тъй като копирането на т.нар. норвежки модел (в единния пазар, но извън ЕС) би било невъзможно без запазване на свободата на движение и търговските правила на Брюксел. Това ще доведе до нуждата от предоговаряне на търговските отношения между ЕС и Великобритания и връщането на тарифни и нетарифни бариери, независимо от ролята на Световната търговска организация. Допълнителен ефект ще дойде и от [вероятната рецесия](#) в самата Великобритания, която ще намали търсенето на стоки и услуги.

Последствията за България ще са значими, но ограничени, тъй като Великобритания е на 12-то място по износ сред търговските ни партньори (на обща стойност малко под 1 млрд. лв. за 2014 г.) и на 14-то място по търговски обмен. Общият износ за Обединеното кралство е около 2.2% от целият износ на България, така че “Брекзит” би имал ограничено отражения върху цялостното салдо, но е вероятно да създаде по-сериозни проблеми за определени сектори като медикаменти и мебели. Откъм внос, последствията биха били основно за секторите на лекарствата и автомобилите. Като цяло обаче може да се очаква, че негативният ефект ще е по-силен върху малкия и средния бизнес. В същото време, преките чуждестранни инвестиции от Великобритания към момента са ниски и “Брекзит” само би бил потвърждение на тази тенденция – от 2009 г. насам се отбелязват отрицателни инвестиционни потоци (освен през 2014 г.). Ще има обаче отрицателен ефект върху паричните потоци, идващи от българи във Великобритания, който обаче е трудно да бъде изчислен.

Свобода на движение

Доминиращата тема по време на кампанията в Обединеното кралство определено е имиграцията и е логично да се очаква значително ограничаване на свободата на движение в бъдеще. Камерън дойде на власт през 2010 г. с обещанието да намали миграцията от около 275 000 души до “десетки хиляди” годишно, още тогава смятано за изключително нереалистично. Нетната миграция през 2015 г. е около 336 000 души, от които малко над половината от страни извън ЕС. Към момента изглежда малко вероятно от това да бъдат засегнати около [65 000 българи](#) живеещи и работещи на постоянен работен договор в страната. За тях обаче ще има период на правна и лична несигурност.

Българите, които обаче биха искали да живеят и работят във Великобритания в бъдеще ще срещнат отново пречки, които ще са по-строги от тези между 2007 и 2014 г. Те ще се отразят особено на няколко групи. Първо, това ще е сериозен удар за сезонните работници на временни работни договори, за които Великобритания вероятно ще се окаже затворена врата. Второ, българските студенти за в бъдеще вероятно ще бъдат изправени пред значително по-високи такси в британските университети. В момента българите могат да се възползват от почти същите условия като местните студенти, включително по-ниски такси и сравнително изгодни заеми за бакалавърски степени. Трето, това ще усложни и [придвижването между двете държави](#), като за 2015 г. над 120 000 българи са посетили Великобритания, а над 250 000 британски туристи са дошли в България.

Последици за ЕС и България

Европа на две (или повече) скорости

Един от основните въпроси е как ще се промени ЕС в случай на “Брекзит” и как това ще се отрази на България. Съществува гледна точка, че излизането на най-малко заинтересования от по-нататъшна европейска интеграция член на съюза би могло да “отключи” интеграционни процеси, които биха били от интерес на България. Като страна, която няма как самостоятелно да се доближи до ‘тежестта’ на ЕС, България определено би спечелила от продължаваща интеграция. Ситуацията в момента обаче по-скоро предполага интеграция в “центъра” около страните от еврозоната и по-“хлабаво” сътрудничество в “периферията” – или Европа на [две \(или повече\) скорости](#). Логиката на интеграцията е изключително силна в страните от еврозоната, където има нужда от изграждане на допълнителни институции за стабилизиране на единната валута. Това постепенно се превръща в двигател за интеграция, който до момента обаче трябваше да взема предвид и ролята на Лондон като глобален финансов център и следователно балансираше и интересите на страните извън еврозоната, сред които е и България.

В ситуацията след “Брекзит” обаче нуждата от подобно балансиране би намаляла с оглед по-малката тежест на страните от централна и източна Европа, както и евроскептичните партии на власт в Унгария и Полша. Ако България се окаже “по подразбиране” сред групата страни извън интеграционното ядро на ЕС, това ще я извади от процеси като членство в еврозоната, общи политики в областта на енергетиката, или дори такива, свързани с бежанската криза. Това ще има директни вътрешнополитически последици. От една страна, България ще загуби важни стратегически ориентири и външния стимул за реформи, който изигра основна роля за постиженията по пътя към НАТО и ЕС. От друга страна, самият ЕС ще има по-малко интерес и възможности да действа като коректив на вътрешнополитически процеси свързани със свободата на медиите, борбата с корупцията и реформата в съдебната система.

Европейски банков съюз, Великобритания и България: Добър пример за подобна динамика е европейския банков съюз. Обединяването на надзора на банки от еврозоната на европейско ниво беше част от решението на кризата на единната валута през 2012 г., но с оглед финансовата интеграция, базирана на Общия пазар, това засяга силно и страни като България (където над 75% от банковите активи се държат от банки от ЕС подобно на други държави от централна и източна Европа). Благодарение до голяма степен на намесата на Великобритания окончателният вариант на банковия съюз е отворен за страни като България да се присъединят при сравнително равни условия със страните от еврозоната.

Общи външни и вътрешни политики на ЕС

Излизането на Великобритания от ЕС без съмнение ще се отрази и на серия политики, върху които до момента Лондон имаше значително влияние. Голяма част от тях отразяват по-глобалния поглед на Обединеното кралство и по-либералния подход към икономически проблеми спрямо други страни-членки. Това вероятно ще даде отражение поне в няколко различни сфери. Първо, преговорите за ТТИП вероятно ще бъдат практически замразени, след като настроеността и във Франция, и в Германия постепенно се обърнаха срещу трансатлантическата сделка, а от САЩ изглежда малко вероятно споразумението да бъде подписано преди края на мандата на Обама. Второ, усилията за изграждане на съюз на капиталовите пазари в ЕС вероятно ще претърпят сътресения, въпреки че това е една от най-важните политики за намаляване на зависимостта на европейската икономика от несигурните, но системни банки. В момента тази инициатива е в ресора на британския комисар за финансова стабилност и услуги в ЕК Джонатан Хил, а отделяне на лондонското Сити също би било удар по подобни амбиции. Трето, има изгледи евентуален “Брекзит” да доведе до нов тласък за въвеждане на единна корпоративна данъчна основа, противно на логиката на плоския данък от 10% в България. Четвърто, един енергиен съюз без Великобритания вероятно би изглеждал по-малко либерален и изпълнен с повече политически компромиси за “големите” страни-членки, като например “Северен поток 2”.

Друга област, в която “Брекзит” ще предизвика сериозни промени, е външната политика. Великобритания в момента е [страната](#) с най-високи разходи за отбранителни способности в ЕС (в абсолютна стойност и на глава от населението), втората най-голяма като численост армия (след Франция) и една от само две държави в ЕС, които покриват целите от 2% от БВП за отбрана и 20% от бюджета за оборудване и капиталови разходи (заедно с Полша). Излизането ѝ от ЕС може да доведе до по-сериозно сътрудничество в областта на отбраната между останалите страни, но това ще трябва да компенсира значителен спад в абсолютните способности и да преодолее по-голямата роля, която НАТО ще има тъй като Лондон ще остане част от Алианса. Допълнително, “Брекзит” би се отразил отрицателно на възможностите на ЕС да [използва икономически санкции](#) като външнополитически инструмент както поради намаляването на финансовата тежест на страните-членки, така и заради опитът на Обединеното кралство в тази област. Извън способности, вероятен ефект би бил и отслабване на трансатлантическата връзка със САЩ след излизането на Великобритания. Относно Югоизточна Европа, Лондон поне до скоро беше сред поддръжниците на разширяването на ЕС. Този процес беше формално замразен с идването на Жан-Клод Юнкер като председател на ЕК, но излизането на Великобритания вероятно ще има отрицателен ефект върху процеса на присъединяване към ЕС на страните от Западните Балкани и оттам – върху България.

Калибриране на институциите на ЕС

Евентуален “Брекзит” ще се отрази и директно върху функционирането на институциите на ЕС, които ще трябва да минат през вътрешно рекалибриране. Най-ясният ефект би бил върху бюджета на ЕС, като в момента Великобритания плаща четвъртата най-голяма вноска в размер на около [11 млрд. евро](#), или около 7% от бюджета (макар и да плаща значително по-малко като процент от

икономиката си от други държави заради т.нар. британски “ребат” от 6.4 млрд. евро). Намаление на европейския бюджет с нетната вноска на Великобритания и пропорционалното ѝ разпределение между страните ще доведе до по-висока вноска и по-малко парични потоци за България, която е един от най-големите нетни бенефициенти. Възможно е и бюджета на ЕС просто да бъде намален, но евентуално преразпределяне на финансовата тежест може да отключи процеси по преговаряне на финансовата рамка, които е трудно да бъдат прогнозирани, но едва ли ще доведат до увеличаване на средствата за ЕС.

Излизането на Великобритания би наложило и премисляне на някои вътрешни процедури на ЕС. Вероятно това би извадило Лондон от председателството на Съвета на ЕС през втората половина на 2017 г., което от своя страна може да доведе до изтегляне на българското председателство с половин година напред за първата половина на 2018 г. С оглед значителната административна и политическа подготовка, която е необходима за поемането на тази роля, това би създавало известни затруднения за София. Друга област в която ще има промени вероятно ще е Европейския парламент. “Механичните” промени вероятно биха свързани с преразпределяне на местата на британски евродепутати, което вероятно би увеличило с едно или две места броя на българските евродепутати. Политическият ефект също не е за пренебрегване, тъй като британските партии играят важна роля в европейските политически семейства и без тях някои групи, като например тази на Европейските консерватори и реформатори, биха останали с доста по-малко членове и тежест. Вероятно ще има и преразпределяне на позиции и вътрешно в администрацията на Европейската комисия.

Брекзит и България: Ограничаване на последиците

В заключение, евентуален “Брекзит” би имал сериозни последици за България, като София трябва да е готова да формулира активна позиция в следващите дни и месеци. От една страна, излизане на Великобритания ще има директни ефекти, сред които засилването на евроскептицизма в Европа, затрудняване на двустранните икономически отношения и значително ограничаване на свободата на движение и работа в бъдеще. От друга страна, “Брекзит” би се отразил дълбоко и на самия ЕС, създавайки условия за Европа на две скорости, променяйки баланса на силите в ключови области като икономика и външна политика и принуждавайки ЕС да се “рекалибрира” институционално – промени, които вещаят основно негативи за България. Именно затова в отговор на евентуален “Брекзит” е необходимо София да заеме активна позиция, която да бъде насочена в три основни направления. Първо, България трябва да е активна по основната тема на референдумата – свободата на движение – и да отстоява позиция за омекотяване на бъдещите ограничения за достъп до пазара на труда във Великобритания за българи. Второ, София трябва да даде ясни индикации, че би искала да е част от интеграционното “ядро” на ЕС, като например потърси присъединяване към [европейския банков съюз](#). Трето, би било необходимо да вземе предвид продължаващия възход на евроскептицизма на континента при планирането на председателството на Съвета на ЕС, но и в политиката ни към Европа като цяло.

Ивайло Яйджиев е старши изследовател към ИЕП. Неговите интереси са съсредоточени в областта на управлението на финансови пазари, икономическата дипломация и европейската интеграция. Работата му в ИЕП е насочена основно към Европейския банков съюз, икономическото управление на еврозоната и кризата в Южна Европа и тяхното отражение върху България. Ивайло е и докторант към Училището за държавно управление “Блаватник” в Оксфордския университет, а преди да започне изследователска дейност е работил за Министерството на отбраната, Администрацията на президента и Европейската комисия.

Институтът за европейски политики (ИЕП) изследва проблемите на политическата и икономическата интеграция в Европа, външните отношения на ЕС, както и участието и ролята на България и страните от Югоизточна Европа в общите институции и политики на европейско равнище.

www.eupolicy.eu